

Приблуда (скорочено)

Степан Васильченко

Головний герой новели, десятирічний безпритульний хлопчик Мишко, потрапляє до дитячого будинку. Ззовні він "марний, обідраний, босі ноги всі в грязі", та при цьому запевняє, що в нього є мама й тато, і живе він тут недалеко, а на запитання, чому ж він тоді голий і босий, хлопчик-сирота демонструє винахідливість, відповідаючи: "...чоботи є в мене, тільки мама заховала, щоб я з дому не сходив. То я босий утік. І пальто в мене є, і шапка гарна – все мама поховала".

Подив дітей посилився, коли "Мишко заспокоївся, підтяг штани, очі засяяли" і він заспівав надзвичайно гарним і сильним голосом народну пісню "Ой, Морозе-Морозенку, ти славний козаچه...". Та це ще були далеко не всі таланти й обдарування маленького Мишка. Не менше враження він справив на всіх, коли витягнув "гребінь із кишені, та як утне на йому губами: так і пориває до танку, і очі в усіх засяяли...". Автор неодноразово акцентує увагу на тому, що в дітей від радості "очі засяяли".

Показуючи характер малого Мишка, автор звертає увагу й на вольову натуру хлопця, тоді, коли всі побігли їсти "на обід дер зуп – без хліба, без солі й без круп", а хлопець чемно відмовився, говорячи, що вже обідав "борщ із м'ясом, і кашу молошну, і чай з булкою в накладку і... Мишко ковтнув слину й замовк". А коли всі весело і завзято обідали "Мишко стояв, схилившись на одвірок, нахмурений. Все одхиляє убік голову, ніби на той обід і дивитись не хоче. Тільки в горлі у його кавкало, мовби глитав великі камінці".

Реальне становище Мишка розкрилося підвечір, коли вихованці дитбудинку нагадали йому, що надворі темно і його, напевне, десь там уже шукають "папаша з мамашою". У відповідь хлопчик не витримав і несподівано заплакав, зізнавшись, що насправді безпритульний. Діти сприйняли його нещастя із співчуттям і вирішили "на раді" прийняти до себе – поки що таємно, а потім вилучити момент і просити залишити хлопчика всією "бурсою" в завідуючої Параски Калістратівни, яка вже стільки разів зарікалася нікого більше не брати до притулку, розрахованому і помешканням, і харчовим постачанням лише на тридцятьох вихованців, яких насправді було цілих дев'яносто.

Оригінально вирішує письменник "оприлюднення" Мишка перед завідувачкою. Хлопець, який за цілий день не мав і крихти в роті, просить дітей чогось "пошамать": "Мені що-небудь, аби не нудило. От, скажемо, у казані я бачив – дві кістки лежать". "Собака" їжа й їлася Мишком по-собачому – він так голосно гриз кістку під ліжком, що Параска Калістратівна не могла цього не почути, а "тривожні очі" дітей при цьому ще більшесилили її підозри. Коли ж жінка намагається проігнорувати вмовляння дітей, "пильне її око щось загледіло. Зразу: – Ану, стій! – Мовчки поривчасто вхопила, розгорнула на хлопцеві шмаття, що його соромливо й старанно не давав він розгортати.

Під дрантям не було сорочки. Світилися реберця. Схудле, марне тіло було порване,

подряпане, скривавлене – живого не було на його місця".

Зрозуміло, що після побаченого чуйне серце виховательки не могло не розтанути. Діти визначають, що справа на їх боці за тим, що завідувачка у своїй кімнаті "реве", тож починають святкувати перемогу: "Невтримна радість, мов на крилах, підняла всіх, завертіла... Вихором закружило лахміття, довгі рукава, обірвані лацкани, обмотки на ногах. Один водить рукою по руці, як смичком по струнах, другий товче кулаком, як у бубон, у надуту щоку; той – у боки, той навприсядки. І... шугають, як у метелиці, золоті блистинки – очі... І знову – вихор радощів – ще дужчий, ще буйніший".

Змальовуючи життя дитячого будинку в перші пореволюційні роки, С.Васильченко мав на меті показати, що в яких би "сумних і обідраних" умовах не були діти, їм завжди допомагає виживати, і в прямому і в переносному значенні цього слова, неймовірно велике багатство фантазії й уяви їх маленьких душ і ота, здається, всепереможна "радість життя", безпосередня дитяча веселість і гумор.